

De kerkordelijke positie van de geestelijke verzorger

Rapport van het generale college voor de kerkorde; besluit van de commissie van overgang

Vooraf

- 5 Het moderamen van de generale synode heeft d.d. 2 december 2019 het GCKO een oordeel gevraagd over de notitie Geestelijke verzorging in de eerste lijn(GVEL). Het moderamen heeft daarbij aangegeven dat het het wenselijk acht dat de kerk ook in deze eerstelijnszorg present is.

Inleiding

De kerkordelijke positie van de predikant-geestelijk verzorger wordt geregeld in ord. 3-23, en die van de kerkelijk werker-geestelijk verzorger in ord. 3-13.

- 10 Om als geestelijk verzorger namens de kerk te kunnen werken moet de geestelijk verzorger een bijzondere opdracht van de kerk ontvangen. Deze bijzondere opdracht kan gegeven worden aan een predikant (proponent) die als geestelijk verzorger beroepbaar is gesteld door deze als predikant met
15 bijzondere opdracht te beroepen, dan wel aan een kerkelijk werker. De kerkelijke vergadering die de opdracht verstrekt is ambtelijk verantwoordelijk voor de ambtsdrager met bijzondere opdracht en stelt hiertoe een commissie in. Met de instelling waarbinnen betrokkene werkzaam zal zijn wordt
afgesproken dat betrokkene onder het ambtelijk opzicht valt van de ambtelijke vergadering en dat de gemeente (classis, kerk) geen financiële verantwoordelijkheid heeft voor de geestelijke verzorger.

Ontwikkelingen

- 20 Tot voor kort werkte de geestelijk verzorger binnen een instelling. Nu de overheid het beleid heeft mensen zo lang mogelijk thuis te laten wonen, en zo snel mogelijk uit instellingen te ontslaan, is meer en meer behoefte ontstaan aan geestelijke verzorging bij mensen die voorheen in instellingen woonden / verbleven. De overheid heeft besloten dat ook deze groep recht heeft op geestelijke
25 verzorging en heeft hiertoe een bekostigingsregeling opgesteld waarbij erkende geestelijk verzorgers voor hun werk als geestelijk verzorger een vergoeding kunnen ontvangen van de overheid. Deze geestelijk verzorgers zijn niet in dienst van een instelling maar werken als vrijgevestigd beroepsbeoefenaar.

Het GCKO merkt hierbij op dat het in beide gevallen gaat om geestelijk verzorgers. Voor degenen die in een instelling werken als voor hen die daarbuiten werken gelden de zelfde (kwaliteits)eisen.

Vraagstelling

- 30 Deze ontwikkeling roept de vraag op of deze geestelijk verzorgers ook met een bijzondere opdracht van de kerk kunnen werken.

- 35 *De overheid stelt als eis dat een geestelijk verzorger een kerkelijke zending (in termen van onze kerkorde: een bijzondere opdracht vanuit de kerk) heeft dan wel ingeschreven is in het register van de Raad voor Institutioneel Niet Gezonden (RING). Uiteraard moet de geestelijk verzorger verder voldoen aan de eisen die de overheid stelt aan bekwaamheid en minimale werkomvang.*

Helder is dat de formulering van ord. 3-23 en ord. 3-12 alleen ruimte biedt aan geestelijk verzorgers in een instelling. Maar het is de vraag of dit een bewuste inperking is: tot voor kort was dit immers de enige mogelijkheid om als geestelijk verzorger te werken.

Beoordeling

Zoals boven aangegeven, is wezenlijk bij de bijzondere opdracht dat de gemeente (classis, kerk) niet verantwoordelijk is voor de rechtspositie van de geestelijk verzorger, en dat een ambtelijke vergadering ambtelijk verantwoordelijk is voor het werk van de geestelijk verzorger. Naar het oordeel van het GCKO kan dit in de situatie van de geestelijk verzorger buiten de instelling vervangen worden door een overeenkomst met de geestelijk verzorger. Deze aanvaardt dan bij de bijzondere opdracht de ambtelijke verantwoordelijkheid van de ambtelijke vergadering die de opdracht verstrekt en verklaart te aanvaarden dat de gemeente (classis, kerk) geen enkele financiële verantwoordelijkheid met het oog op deze opdracht.

10 Geestelijke verzorging en pastorale zorg

Helder is dat geestelijke verzorging en pastorale zorg grote raakvlakken hebben. Gemeenteleden zullen in de regel een beroep doen op de pastorale zorg van de gemeente, mensen aan de rand van de kerk of daarbuiten eerder op een (al of niet kerkelijk gezonden) geestelijk verzorger. Dat is een zaak van de vrager. Ditzelfde doet zich ook voor een instelling: vaak wordt vanuit de gemeente pastorale zorg geboden, maar de hulpvrager kan ook een beroep doen op de geestelijk verzorger van de instelling. Dit raakvlak is op zich geen reden om kerkelijk gezonden geestelijk verzorgers af te wijzen. Om vermenging te voorkomen (de overheid wil geen kerken financieren) is het noodzakelijk uit te sluiten dat een geestelijk verzorger werkt in het gebied waarbinnen deze pastorale verantwoordelijkheid heeft.

20 Ambtelijke verantwoordelijkheid

Een belangrijk punt bij de bijzondere opdracht is de ambtelijke verantwoordelijkheid voor het werk is dat van een kerkenraad die wellicht met meerdere geestelijk verzorgers te maken krijgt die in een groter gebied dan de kerkelijke gemeente werken moeilijk gevraagd kan worden die verantwoordelijkheid op zich te nemen. Bij een geestelijk verzorger in een instelling kan dat al lastig zijn, maar daar is veelal in ieder geval contact via de diensten die veelal in instellingen worden gehouden. Hoe dan ook, alvorens een bijzondere opdracht tot geestelijke verzorging te geven zal de betreffende ambtelijke vergadering afspraken moeten maken over hoe aan die ambtelijke verantwoordelijkheid wordt vormgegeven. Een classicale commissie en verplichte deelname aan een kring van geestelijk verzorgers namens de kerk zou wellicht een goede weg zijn. Maar dat is niet aan het GCKO.

Kerkelijk werker

Een kerkelijk werker die als geestelijk verzorger buiten een instelling werkt, kan, wanneer deze door de classicale vergadering wordt benoemd, niet worden benoemd als ouderling (diaken) met bepaalde opdracht, en kan dus ook niet de bevoegdheid krijgen tot de bediening van de sacramenten. Dit is gezien het werk dat zij gaan doen, geen probleem.

Einde bijzondere opdracht

Bij de aanstelling als geestelijk verzorger in een instelling is het helder: de opdracht eindigt op het moment dat de arbeidsovereenkomst eindigt. Bij vrijgevestigde geestelijk verzorgers is er geen duidelijke datum. In ieder geval eindigt de bijzondere opdracht indien de predikant niet langer voldoet aan de door de overheid gestelde eisen. Daarbij kan worden bepaald dat de bijzondere opdracht eindigt wanneer de geestelijk verzorger de leeftijd heeft bereikt waarop een gemeentepredikant het pensioen niet langer kan uitstellen (vgl. ord. 3-25-1). Er is geen reden om voor geestelijke verzorgers een eerdere of latere datum vast te stellen. Deze datum is volgens het pensioenreglement van PFZW vijf jaar na de AOW-leeftijd. Deze periode komt overeen met de in het rapport GVLE gesuggereerde periode van vijf jaar.

Het GCKO wijst erop dat ord. 3-25-1 stelt dat een predikant met bijzondere opdracht in dienst van een instelling bij beëindiging van de werkzaamheden na de AOW-leeftijd automatisch emeritus wordt verklaard. Maar niets let een predikant-geestelijk verzorger om voorafgaande aan de beëindiging van het dienstverband een ambtelijke vergadering te verzoeken haar of hem een

5 bijzondere opdracht tot geestelijke verzorging buiten de instelling te verlenen. Datzelfde geldt overigens ook gemeentepredikanten die bevoegd zijn om als geestelijk verzorger te werken.

Tenslotte blijft het uiteraard mogelijk dat de bijzondere opdracht eindigt door een tuchtmaatregel.

Voor kerkelijk werkers geldt mutatis mutandis hetzelfde.

Ord. 13

10 Het GCKO ziet geen principiële kerkordelijk bezwaren tegen een bijzondere opdracht aan geestelijk verzorgers die niet in een instelling werkzaam zijn, uiteraard voor zover zij voldoen aan de door de overheid en door de kerk gestelde eisen. Eerder is al gezegd dat de bekwaamheidseisen voor geestelijk verzorger binnen een instelling en voor de geestelijk verzorger buiten de instelling gelijk

15 onderscheid gemaakt wordt tussen beroepbaarstelling als geestelijk verzorger (in een instelling) en als vrije beroepsbeoefenaar. Iemand die als geestelijk verzorger beroepbaar is gesteld kan zowel in als buiten een instelling als geestelijk verzorger werken. Wijziging van ord. 13 is dan ook niet nodig.

Voorstel

Het GCKO stelt voor de volgende tekst in eerste lezing vast te stellen:

- 20 - De vermelding van de instelling vervalt in ord. 3-13-1 en 23-1
- Omdat het gebied waarin een geestelijk verzorger werkt gemeentegrenzen en zelfs classis grenzen overschrijden kan, vervalt de vermelding van het gebied in ord. 3-13-2. De formulering is daarmee analoog aan ord. 3-23-2
- 25 - De overeenkomst met de instelling wordt vervangen door een overeenkomst met betrokkene of de instelling in ord 3-13-3 en ord. 3-23-2
- In ord. 3-13-6 wordt gesproken over het einde van de bijzondere opdracht. Dit lid wordt vervangen door een toevoeging in lid 2 (voor de duur van de werkzaamheden), zoals ook in ord. 3-23-4 is geformuleerd.

Ord. 3-13		
1	Een kerkelijk werker met bijzondere opdracht werkt in een instelling die de betrokkene aanstelt.	Een kerkelijk werker met bijzondere opdracht werkt als geestelijk verzorger.
2	Een bijzondere opdracht kan aan een kerkelijk werker worden verleend door de (algemene) kerkenraad of de classicale vergadering binnen het gebied waarvan de instelling gelegen is. Wanneer de bijzondere opdracht is verleend door de (algemene) kerkenraad wordt de kerkelijk werker in de regel door de betreffende kerkenraad boventallig voor de duur van de werkzaamheden verkozen tot ouderling met bepaalde opdracht.	Een bijzondere opdracht kan aan een kerkelijk werker worden verleend door een (algemene) kerkenraad of een classicale vergadering voor de duur van de werkzaamheden waartoe de opdracht is verstrekt en uiterlijk tot vijf jaar na de dag waarop deze recht krijgt op pensioen krachtens de Algemene Ouderdomswet. Wanneer de bijzondere opdracht is verleend door een (algemene) kerkenraad wordt de kerkelijk werker in de regel door de betreffende kerkenraad boventallig voor de duur van de werkzaamheden verkozen tot ouderling met bepaalde opdracht.

3	<p>De ambtelijke vergadering die de bijzondere opdracht verleent, treft een regeling</p> <p style="text-align: center;">met de betrokken instelling waarin wordt vastgelegd dat</p> <ul style="list-style-type: none"> - de ambtelijke vergadering verantwoordelijk is voor het werk dat de kerkelijk werker uit hoofde van ambt of bediening verricht en - de gemeente respectievelijk de classis geen financiële verplichting jegens de kerkelijk werker heeft. <p>Deze regeling behoeft de instemming van het breed moderamen van de classicale vergadering.</p>	<p>De ambtelijke vergadering die de bijzondere opdracht verleent, treft een regeling met betrokkene en -indien betrokken binnen een instelling gaat werken – met de betrokken instelling waarin wordt vastgelegd dat</p> <ul style="list-style-type: none"> - de ambtelijke vergadering verantwoordelijk is voor het werk dat de kerkelijk werker uit hoofde van ambt of bediening verricht en - de gemeente respectievelijk de classis geen financiële verplichting jegens de kerkelijk werker heeft. <p>Deze regeling behoeft de instemming van het breed moderamen van de classicale vergadering.</p>
4	De ambtelijke vergadering stelt een commissie in die de betrokken kerkelijk werker begeleidt in het uitvoeren van de werkzaamheden.	
5	Op kerkelijk werkers met bijzondere opdracht is het bepaalde in artikel 12-12 tot en met 16 van overeenkomstige toepassing.	
6	De bijzondere opdracht wordt beëindigd op het moment dat de aanstelling bij de instelling eindigt of bij toepassing van ordinantie 10-9-7 sub c of d.	<p>vervalt</p> <p>Zie aanvulling bij lid 2</p>
7	Het in dit artikel bepaalde is van overeenkomstige toepassing op kerkelijk werkers die in dienst zijn van een missionaire organisatie met het oog op de opbouw van een missionaire (wijk)gemeente.	

Ord. 3-23		
1	<p>Een predikant met bijzondere opdracht verricht werkzaamheden die in rechtstreeks verband staan met de vervulling van het ambt van predikant doch niet uitgaan van een ambtelijke vergadering, maar verricht worden bij een instelling die de betrokkene aanstelt.</p> <p>De ambtelijke vergadering die de opdracht verleent, laat haar oordeel dat de werkzaamheden in rechtstreeks verband staan met de vervulling van het ambt van predikant, toetsen door of vanwege de kleine synode.</p>	<p>Een predikant met bijzondere opdracht verricht werkzaamheden die in rechtstreeks verband staan met de vervulling van het ambt van predikant doch niet uitgaan van een ambtelijke vergadering.</p> <p>De ambtelijke vergadering die de opdracht verleent, laat haar oordeel dat de werkzaamheden in rechtstreeks verband staan met de vervulling van het ambt van predikant, toetsen door of vanwege de kleine synode.</p>
2	<p>Een predikant met bijzondere opdracht wordt beroepen door een (algemene) kerkenraad, een classicale vergadering, de evangelisch-lutherse synode of de generale synode.</p> <p>De predikant wordt beroepen tot predikant dan wel tot predikant-geestelijk verzorger, gehoord de instelling die de betrokkene aanstelt en - waar deze is - de commissie als bedoeld in lid 8.</p>	<p>Een predikant met bijzondere opdracht wordt beroepen door een (algemene) kerkenraad, een classicale vergadering, de evangelisch-lutherse synode of de generale synode.</p> <p>De predikant wordt beroepen tot predikant dan wel tot predikant-geestelijk verzorger, gehoord – indien betrokkene in een instelling werkzaam zal zijn - de instelling die de betrokkene aanstelt en - waar deze is - de commissie als bedoeld in lid 8.</p>

3	<p>Tot predikant-geestelijk verzorger is beroepbaar</p> <ul style="list-style-type: none"> - degene die overeenkomstig ordinantie 13-18-3 als predikant-geestelijk verzorger beroepbaar is gesteld - de predikant die door de kleine synode beroepbaar is gesteld, nadat deze de daarvoor vereiste aanvullende opleiding heeft voltooid of daarvoor ontheffing van de kleine synode heeft verkregen vanwege verworven bekwaamheden. 	
4	<p>Een predikant met bijzondere opdracht wordt beroepen voor de duur van de werkzaamheden waartoe de opdracht is verstrekt en uiterlijk tot vijf jaar na de dag waarop deze recht krijgt op pensioen krachtens de Algemene Ouderdomswet.</p>	
5	<p>De ambtelijke vergadering die de predikant met bijzondere opdracht beroept, treft een regeling</p> <p style="padding-left: 40px;">met de betrokken instelling waarin wordt vastgelegd dat deze ambtelijke vergadering verantwoordelijk is voor het werk dat de predikant met bijzondere opdracht ambtelijk verricht en dat de gemeente respectievelijk de classis respectievelijk de evangelisch-lutherse gemeenten tezamen respectievelijk de kerk niet aansprakelijk zal zijn voor de financiële gevolgen van ontheffing van of ontzetting uit het ambt of ontslag uit de dienstbetrekking. Na ontslag uit de dienstbetrekking is de betrokken predikant losgemaakt van de classis, de evangelisch-lutherse gemeenten tezamen of de kerk.</p>	<p>De ambtelijke vergadering die de predikant met bijzondere opdracht beroept, treft een regeling met betrokkene en -indien betrokken binnen een instelling gaat werken – met de betrokken instelling waarin wordt vastgelegd dat deze ambtelijke vergadering verantwoordelijk is voor het werk dat de predikant met bijzondere opdracht ambtelijk verricht en dat de gemeente respectievelijk de classis respectievelijk de evangelisch-lutherse gemeenten tezamen respectievelijk de kerk niet aansprakelijk zal zijn voor de financiële gevolgen van ontheffing van of ontzetting uit het ambt of ontslag uit de dienstbetrekking.</p> <p>Na beëindiging van de bijzondere opdracht is de betrokken predikant losgemaakt van de classis, de evangelisch-lutherse gemeenten tezamen of de kerk.</p>
6	<p>De ambtelijke vergadering stelt de beroepene een beroepsbrief ter hand, waarin omschreven staat wat de ambtelijke vergadering en de predikant elkaar verschuldigd zijn, met als bijlage de in het vorige lid bedoelde regeling. Bij aanvaarding van het beroep is artikel 5-5 van toepassing.</p>	
7	<p>De bevestiging dan wel verbintenis van een predikant met bijzondere opdracht geschiedt, met inachtneming van het bepaalde in artikel 5-7, in een kerkdienst van een gemeente binnen het gebied waarin deze werkzaam zal zijn.</p> <p>Indien de predikant verbonden wordt aan een gemeente, dient vooraf het breed moderamen van de classis vergadering zich ervan te vergewissen dat de in lid 5 bedoelde regeling is getroffen.</p>	
8	<p>De ambtelijke vergadering die de betrokken predikant beriep laat deze predikant begeleiden door een door haar in te stellen commissie. De betrokken predikant woont de vergaderingen van deze commissie bij.</p>	

Interimperiode

- 5 Zoals eerder aangegeven is het pas sinds kort dat de mogelijkheid bestaat dat een geestelijk verzorger buiten een instelling werkt en zelf voor het inkomen verantwoordelijk is. Naar het oordeel van het GCKO, optredend als commissie van overgang (overgangsbepaling 2) gaat het hier om een niet voorziene situatie en daarmee om een “onvoldoende geregeld geval”, waarbij de commissie van overgang bevoegd is een voorlopige correctie aan te brengen in de ordinanties, generale regelingen en overgangsbepalingen. Deze correctie blijft van kracht – als de kleine synode niet binnen dertig dagen de zaak terugverwijst – tot de generale synode via kerkordewijziging daaromtrent beslist.
- 10 De commissie van overgang is van oordeel dat – los van de precieze detaillering – de geopende mogelijkheid om ook als kerk acte de presence te geven bij de geestelijke verzorging buiten de instellingen voldoende reden is om de voorgestelde eerste lezing als voorlopige correctie aan te brengen. Uiteraard zal de correctie vervallen als de synode besluit de voorgestelde eerste lezing niet te aanvaarden. Ook zal de commissie van overgang de voorlopige correctie aanpassen als de synode
- 15 in eerste lezing een gewijzigde tekst voorstelt.

Emeriti

- 20 In het rapport GVLE wordt aanbevolen dat emeriti die al lange tijd pro deo gepionierd hebben in geestelijke verzorging buiten de instellingen, de mogelijkheid krijgen om alsnog een bijzondere opdracht te ontvangen. Het rapport geeft aan dat dit alleen kan als betrokkenen worden toegelaten tot het SKGV-register. Hetzelfde geldt emeriti die na afloop van hun dienstbetrekking geen
- 25 bijzondere opdracht meer konden ontvangen.

- De commissie van overgang is van oordeel dat – waar het nu mogelijk wordt dat predikanten-geestelijk verzorgers aansluitend aan de aanstelling in een instelling ook na de AOW-leeftijd een
- 25 bijzondere opdracht kunnen ontvangen – het niet meer dan billijk is dat degenen die in aanmerking gekomen zouden zijn voor een bijzondere opdracht, als die mogelijkheid er al geweest was, alsnog een bijzondere opdracht kunnen ontvangen tot uiterlijk de eerder genoemde datum, als volgt:

- 30 *Emerituspredikanten die voor hun emeritaat gewerkt hebben als geestelijk verzorger en voldoen aan de daarvoor gestelde eisen kunnen tot uiterlijk 1 januari 2020 aan de generale synode verzoeken hen een bijzondere opdracht te geven om als geestelijk verzorger te werken.*